

In the article researched the category of Christian love as one of the main factors which underlies in the new model of the development of modern society in the of Pope Benedict XVI (Cardinal Joseph Ratzinger). We study the social doctrine of the pope, particularly the role of love, which underlies all social doctrine of the Catholic Church, in the construction a harmonious modern society. We have analyzed the problem of demoralization of modern society as one of the negative factors of globalization in the XX–XXI century.

Keywords: *Globalization, Love, the social doctrine of the Catholic Church, the demoralization of society, Pope Benedict XVI.*

УДК 215: 130.121

Дарина Марціновська

**БІБЛІЄЗНАВЧИЙ ТА ФІЛОСОФСЬКИЙ ПІДХОДИ
ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗАСАД І СУТІ КРЕДОЛОГІЇ**

У статті аналізується біблійно-філософський, богословсько-релігієзнавчий підходи до трактування феномену релігійної віри як джерела кредології – науки про релігійну віру.

Ключові слова: *феномен релігійної віри, кредологія, біблійні джерела віри, філософська та богословська ідентифікація віри.*

Проблеми інтерпретації засад і суті кредології як науки про релігійну віру, як засвідчують дослідження, проведені нами впродовж останніх п'яти років, і науково-релігієзнавчий досвід ідентифікації кредології, сьогодні іще не достатньо розкриті й проаналізовані [19; 20]. Особливо актуальною є необхідність дослідження ролі біблійних текстів у становленні й інтерпретації феномену віри в християнській кредології. Це особливо важливе з огляду на духовно-сакральне і світоглядне наповнення релігійного феномену як наслідку і функції від релігійної (у нашому випадку – християнської) віри, яка синтезує в собі біблійні свідчення віри і певні попередні онтологічні і гносеологічні переконання, прихильність і довіру до предмета віри з його раціональною історичною науковою рефлексією біблійної складової віри [20, с. 101–102]. Тобто в такому трактуванні терміна “кредологія” робиться наголос не на результативній, а на історично-функціональній характеристиці, котра відображає як біблійну, так і науково-історичну спадщину в розкритті феномену релігійної віри. Такий підхід сприяє залученню певних, придатних для формування й обґрунтування розуміння феномену релігійної віри, елементів теоретичного знання із різноманітних гуманітарних і теологічних галузей науки. Відтак під терміном “кредологія” розуміється можливий комплексний синтез різноманітних елементів теоретичних напрацювань гуманітарних, природничих та теологічних наук, зокрема біблієзнавства, спрямований на формування й обґрунтування ефективного розуміння феномену релігійної віри [20, с. 97–98]. Таке розуміння “кредології” узгоджується із новими тенденціями у справі обґрунтування й інтерпретації релігійної віри в сучасному католицизмі та із тими поняттями в сучасному релігієзнавстві, спрямованими на симфонічну співпрацю сакральних (біблійних) текстів із релігійним середовищем в осмисленні релігійних феноменів, що отримало підтвердження в науковій монографії “Феномен релігійної вери в католицизмі: проблеми кредології” [19].

Зокрема, в сучасній католицькій теології генезис феномену віри, як засвідчує відомий чеський теолог Томаш Галік, трактується як дорога, як засіб поступального пізнавального руху людства, щоб не залишитись “на узбіччі” у трактуванні феномену віри [7, с. 2–3]. Саме таке системне екзистенційно-антропологічне й трансцендентне розуміння віри набуло глибокого розвитку в Карла Ранера – провідного католицького теолога ХХ століття, який іменує віру “надприродним екзистенціалом”, фундаментальною характеристикою людського буття, завдяки якій “людина сприймає саму себе і навколишній світ у світлі благодаті Божої”. Це сприйняття є активним не лише з боку

людини, яка слухає голосу совісті, а і цей голос свідчить, що, згідно з християнською вірою, Бог є не мовчазний, а “промовляючий” до людини – він дає їй своє слово, своє Одкровення, зафіксоване в біблійних текстах, даючи, тим самим, відповідь на вічне абсолютне питання призначення людини, і “таким чином заповнює наявну в людині нестачу буття”, що, в кінцевому підсумку, зумовлює “обоження” людини через її причетність до життя Бога Ісуса Христа [8, с. XIX–XXI].

Відтак у католицькому трактуванні віра, як наріжний камінь кредології, є невіддільною від людського буття – від екзистенції (“екзистенціалу” – згідно з формулюванням К. Ранера), а тому вона невіддільна від життя християнина і виражається в понятті “жити вірою”, що сприяє зростанню справжньої величі людини [12, с. 11]. Запорукою цьому якраз і є віра в Ісуса Христа, котра, як підкреслює папа Бенедикт XVI, дарує людині нове буття – “нове народження” і “нове майбутнє в Ісусі Христі” [36, с. 23], адже завдяки вірі, яка є тією “особистою прихильністю, вірністю, що охоплює всі наші здібності”, християни приймають заповіді Христа, і саме віра чинить їх “здатними розпізнавати дари доброго та щедрого Бога”, його любов, що раціонально розпізнається в Ісусі Христі [3, с. 1]. Через Христове Слово і через Христову жертву грішник отримує оправдання і мир з Богом і новий доступ до спілкування з Ним”, стаючи праведним завдяки вірі у воскреслого Христа (1 Кор.: 15, 14). Саме ця засада складає ядро Павлового вчення про оправдання вірою в Ісуса Христа [23, с. 183, 189; 41, с. 236].

Обґрунтування феномену віри як основоположної характеристики християнської релігійної традиції вимагає передусім з’ясування сутності поняття віри, яка в християнстві базується найперше на священних текстах – на Святому Письмі Старого і Нового Завіту (Біблії). Вони дають численні свідчення про віру. Коментуючи біблійні тексти як джерела феномену релігії, видатний релігієзнавець Мірче Еліаде у своїй книзі “Історія віри та релігійних ідей” підкреслює, що вся біблійна картина постання світу і взаємин Творця з людиною становить гармонійну підставу для формування монотеїстичного іудейського, а в подальшому і християнського віровчення про Бога і походження всього суцього як об’єктивні передумови віри [32], правдивість і науковий характер якого підтвержені цілою низкою сучасних наукових досліджень у галузі космології, астрофізики, геології, біології, палеонтології та інших наук [14; 16; 17]. Окрім того, Біблія, як підкреслює Мірче Еліаде, проливає світло також і на нерозривну єдність суб’єктивної, антропологічної складової становлення і сакральної, божественної природи феномену віри. Ця єдність проявилася в тому, що релігійний геній Ізраїлю перетворив відносини Бога з богообраним народом у “священну історію” невідомого до того часу типу, яка, ззовні будучи винятково “національною”, стає зразковою моделлю для всього людства щодо становлення феномену віри [32].

У понятті “віра” християнська теологія розділяє об’єктивний аспект, або оголошену істину, що володіє сакральною природою – Одкровенням Божим, даним для вірування самим Богом за посередництвом пророків, патріархів, апостолів. Свідченням пророків, патріархів, апостолів у християнській біблеїстиці відводиться роль “гагіографів” – співавторів священних біблійних текстів, натхненних Святим Духом [10, с. 319]. Поряд із цим у поняття віри включається також і аспект суб’єктивного сприйняття істин, або особисте визнання Бога через ці істини, наведені у священних текстах, як наприклад, визнання віри, складене апостолом Петром: “Ти – Христос, Бога живого Син” (Мт.: 16, 16). Уже Старий Завіт, за висновком К. Ранера, говорить про віру як про особистісні відносини, а саме як про стосунки Бога з отцями віри (Бут.: 15, 6; Вих.: 14, 31; Ис.: 8, 17), про відповідь на вірність Бога угоді з вибраним народом, віра означала послух волі Ягве. У Новому Завіті віра є не тільки довірою (Рим.: 4, 24) і надією (Гал.: 5, 5 та ін.), а й також існуванням при правді (Ді.: 6, 7; Гал.: 5, 7; Рим.: 1, 5; 10, 16 та ін.), її визнанням (Рим.: 10, 9), а тому слово “віра” означає й сутність проповідування (Гал.: 3,

2 і 5; Рим.: 12, 6 та ін.). Тобто тут ідеться про тісний зв'язок старозавітного й новозавітного об'явлення Божого як засадничого джерела християнської віри. Карл Рагнер підкреслює, що саме апостоли Павло та Іван розвинули особливо стислу й ґрунтовну теологію віри: перший теологію віри сприймає в контексті дороги до спасіння й до справедливості завдяки діям любові (Гал.: 2, 15 і 5, 6; Рим.: 3, 21–31; 6; 10, 3–10 та ін.; Гал.: 3, 26; 5, 6), а другий розвинув теологію віри, виходячи з теології нового життя (Ів.: 3, 16; 5, 24; 6, 29, 40, 47; 8, 51; 11, 25; 20, 31 та ін.) [24, с. 81–83].

Отже, з феноменологічної точки зору саме ця “священна історія” – біблійна історія – складає фундамент онтологічної і гносеологічної природи монотеїстичної християнської релігійної віри [18]. У його основу покладено совість людини – моральний закон, вписаний, за словами апостола Павла, в серці людини (Рим.: 2, 15), яким керувалися всі нащадки Адама аж до Авраама, що послужило підставою для укладання союзу – заповіту між Богом та ізраїльським народом через Авраама, відповідно до якого Бог не накладає на Авраама жодних зобов'язань, але сам приймає їх на себе. Отже, феномен віри в цьому контексті набуває реального й навіть сакрального характеру, на чому роблять наголос визначні феноменологи релігії – Р. Отто, Е. Гуссерль і С.Л. Франк [5, с. 10, 59–60].

Гносеологічна й морально-етична функції християнської віри виявляють також і евристичний динамізм віри, який закладений у необхідності пізнання Ісуса Христа, а відтак, за висновком отця С.Ц. Напюрковського, “віра закликає теологію”, спонукуючи її піднятися над рівнем катехизису, бо й він потребує удосконаленої теології [21, с. 7], оскільки віра є опосередкованою, а не кінцевою метою Святого Письма і теології, адже вона провадить до чогось важливішого – до пізнання вічного, любові та блаженства. При цьому в теології Святе Письмо (а також праці біблеїстів, патристів і догматиків як коментар до Святого Письма) складають основу позитивної теології, тоді як у спекулятивній (“раціональній”) теології визначальними є функції розуму та його пізнавальні операції, але принциповим у теології є те, що друге ніколи не діє без першого, бо спекулятивна теологія завше шукає розуміння Одкровення Божого і розуміння віри. З цими обома напрямками теології нерозривно пов'язана й містична теологія, котра надає перевагу внутрішньому релігійному досвіду таємниць віри, котрий вінчає процес пізнання віри через пошук Когось, Першоджерела всякого буття [21, с. 21, 29].

Віра, як підкреслює апостол Павло, приходить від слухання (Рим. 10, 17), тому бажання стати сповідником віри в Христа і прийняти усиновлення Боже полягає в християнстві не лише у виконанні обрядів, адже надзвичайно красномовні та потужні обряди, як засвідчують сучасні католицькі теологи, промовляють найперше до тих, хто вірує або бодай прагне вірувати [29, с. 12], бо, як твердили апостоли, віра “є основою (substantia) речей, на які ми маємо надію” (Євр.: 11:1), а тому Христос – “перемога, яка перемогла світ, – віра наша” (1 Ів.: 5, 4). У цьому виявляється антропоцентризм теології, котрий, як пише отець С.Ц. Напюрковський, “спертій на віру, що Об'явлення Боже, як і вся справа творіння і виправлення з втіленням, хрестом і воскресінням є “для нас і нашого ради спасіння”“ [13, с. 9; 21, с. 59].

Отже, лише в християнській теології виключно Святе Письмо є найвищою мірою, що нормує життя і віру Церкви, на яку спираються навчання отців церкви, літургія, Учительський уряд Католицької церкви як на взірць. Саме цей нерозривний зв'язок джерел і складових християнської віри дозволив відомому американському богослову й священику Джеффрі Уейнрайту розробити схему віри, котру він назвав “від віри до віри” – від віри Євангельської до віри у спасительну місію Христа. Наголосимо, що він спирався на переконання, що істинність Євангелія й основ християнського вчення сьогодні є загально визнаною і не потребує доведення, але вимагає їх глибокого вивчення [31, с. IX], як “матеріального джерела віри” і “чистої об'єктивації” свідомості християнської віри [39, с. 519].

Відтак для християнської віри є характерним поєднання раціональної думки, вільної волі й почуття, бо християнське навчання віри вже від початків мусило мірятися силами з різними тогочасними філософськими течіями. Так, апостол Павло у проповіді в Ареопазі визнав доцільним посилатися на думку філософів, що від початку протиставляли міфам і містичним культам певні раціональні концепції, які наголошували на Божій трансценденції (пор.: Ді.: 17, 18), а це свідчило про визнання співіснування віри й науки в нерозривному зв'язку. Як у ранньому християнстві, так і в пізніші часи середньовічної схоластики, починаючи від св. Анзельма Кентерберійського (1033–1109), теологія означається як “віра, що шукає розуміння”, а останнім часом у католицькій теології з'явилися нові трактування і дефініції, такі як: “зміст віри”, “раціональне проникнення у зміст визнаної віри”, “знання про віру”, “наука віри”, “осягнення віри”, “відрефлектована віра”, “інтелігентність віри”, “культура віри”, або “методичного пізнання змісту віри згідно з вірою Церкви” [21, с. 48, 71]. Усе ж при цьому теологія сьогодні дотримується універсальних засад у трактуванні події віри як синтезу об'єктивної і суб'єктивної віри, завдяки чому віра, як предмет теологічних досліджень, збагачується трактуванням істинності й світоглядності віри через пізнання Бога [26, с. 114].

Одним із характерних елементів змістовного означення природи віри в теології є поняття культури віри, яка в католицькій теології тісно пов'язана з поглибленою, осмисленою, свідомою, відповідальною, або ж, узагальнено кажучи, з інтелектуальною вірою [21, с. 52]. Таке розуміння віри підтверджує справедливий висновок кардинала Й. Ратцінгера, про те, що “віра сама є культурою”. Це означає також, що віра є своєрідним суб'єктом: життєвою та культурною спільнотою, яку ми називаємо “народом Божим”. Саме через це поняття виявляється історичний характер віри як “суб'єкта” людської історії [37, с. 17], зокрема, європейської історії впродовж останніх двох тисячоліть, хоча сьогодні криза духовних цінностей породила небезпеку втрати віри в сучасній Європі, що “підриває культурні фундаменти Європи” [34, с. 4]. Це зумовлено тим, що, як зауважує К. Ранер, раніше “християнська віра була значною мірою зумовлена цілком певною соціологічною ситуацією, яка в минулі часи підтримувала християн, а сьогодні вже більше не існує” [25, с. 7]. Сьогодні вже в самій Католицькій церкві є необхідним подолання вищезгаданої “втоми віри” – певне збайдужіння вірних до церковного життя. Так, за даними єпископа-помічника архідієцезії Відня Гельмута Кретцля, сьогодні в цій архідієцезії Тайну миропомазання (*Firmung*) приймають 60% дітей на підставі свідомої віри, 20% – тому що їх спонукали до цього батьки, а 15% – тому що при цьому можна отримати дарунок [38, с. 12].

Для подолання цієї ситуації католицька теологія сьогодні перебуває в пошуку нових аргументів для віри, керуючись при цьому гаслом відомого домініканця-богослова Жана-Марі Тієра, “занепокоєного християнина” – “віра попри все”, у якому відображений великий дух твердості і радості щодо того, що християнська віра попри всі двотисячолітні випробування все ж живе і розвивається та облагороджує світ [30, с. 108–109]. Це відбувається через оновлення віри за допомогою нової евангелізації, як вияву відкритості християнства до проблем сучасного світу задля правильного вибору людства, як висловився відомий французький богослов Олів'є Клеман, між “Божественним” і “пеклом” [15, с. 57]. При цьому католицька теологія сьогодні по-новому підходить найперше до розгляду історичних передумов віри як першоджерела й авторитету віри, нерозривно пов'язуючи історичний характер християнської віри з подією Воскресіння Христового, яке, за висновком папи Бенедикта XVI, є не лише її центральним пунктом і фундаментом віри [28, с. 260], а й впродовж двох тисяч років завдяки духовній і віронавчальній спадщині християнства є джерелом нового буття людства – “буття з Богом”, що настає лише завдяки зустрічі з Христом, а провідною “зорею” в дорозі до цієї зустрічі якраз і є віра [27, с. 38], [33, с. 11]. Ця спадщина склала основу об'єк-

тивної, раціональної віри (наприклад, у святого Томи Аквінського), котра дає суб'єктивній вірі світло розуму людини для того, щоб увійти в знання на основі природної здатності людини до пізнання, що вирізняється благоговійним здивуванням і допитливістю, притаманними християнству, а тому віруюча людина завжди задавала питання “чому?” в усіх його духовно-раціональних варіаціях [22, с. 7].

Таким чином, віра, яка діє в біблійно-богословських пошуках, є невіддільною від активної духовно-релігійної і суспільно-моральної позиції, що є виявом справжньої побожності, на чому наголошував ще апостол Яків: “Яка користь, мої брати, коли хтось каже, що має віру, але діл не має? Чи може його спасти віра? ... Так само і віра, коли діл не має, мертва сама в собі... Покажи мені твою віру без діл, а я покажу тобі моїми ділами мою віру” (Як.: 4, 14–18). Тобто апостол мав на увазі, що віра не міняє людину круто й одномоментно, але через віру починається процес трансформації, який повноту свого завершення має в подальшому через раціональне переосмислення правд віри не лише на індивідуальному – суб'єктивному рівні, а й на об'єктивному – на рівні колективного переконаного раціонального сприйняття віри, що є, за висновком польського теолога Станіслава Вшолека, проявом розуму, того розуму, з яким ми маємо справу в науці [6, с. 11], котрий сприяє поглибленню раціональності й вмотивованості віри [35, с. 21–22], оскільки, як підкреслено в сучасних теологічних дослідженнях, раціональне обґрунтування євангельських істин тісно пов'язане з науковими і філософськими істинами [9, с. 156]. Підтвердженням цьому слугує і трактуванням віри св. Томою Аквінським, приведеним у Вульгаті – латинському тексті Святого Письма: “віра – це субстанція тих речей, котрі ми надіємося набути, свідчення невидимого”. При цьому видатний богослов заглиблюється в гносеологічно-онтологічні принципи віри, від яких залежить самобуття віри, а саме – розглядає благо як визначальний мотив волі людини, під впливом якої інтелект признає істинними підстави віри [2, с. 279–280]. Підтвердженням цьому, на думку католицького теолога, є, зокрема, природне прагнення людини до природного пізнання Бога, тобто природжена релігійність як прагнення до віри, про що свідчить наявність у кожної людини голосу сумління, який апостол Павло іменував “природним моральним законом, вписаним у серці людини” (пор.: Рим.: 1, 19–21; 2, 14–15; Ді.: 14, 16–17). Цей голос, за словами св. Т. Аквінського, є початком і виявом вічного життя в людині, а отже – початком і “субстанцією” віри, котра досягається з допомогою волі людини, як посередниці між природним інтелектом і “невидимими речами”. Відтак віра, за визначенням св. Томи, “є навик розуму, за посередництвом якого в нас вкладені зачатки вічного життя і завдяки чому наш інтелект признає невидиме в якості істинного” [1, с. 281; 40, с. 165–166], а звідси віра “є передсмаком (prelibatio) того знання, яке в майбутньому зробить нас блаженними” [1, с. 17, 49].

Тому, як підкреслює папа Іван Павло II, “віра не боїться розуму, а шукає його допомоги і довіряє йому. Як благодать спирається на природу й вдосконалює її, так і віра спирається на розум і вдосконалює його. Розум, просвітлений вірою, звільняється від вад і обмежень, джерелом яких є гріх непослуху, і набуває потрібної сили, щоб підвестися до пізнання тайни Єдиного в Трійці Бога” [11, с. 64].

Яскравим євангельським прикладом, який ілюструє динаміку формування релігійної віри, може служити чудова історія оздоровлення Ісусом Христом сліпого під Єрихоном (Лк.: 18, 35–43), як певний конкретний динамічний процес становлення віри. При цьому в теології цей процес прийнято розділяти на п'ять етапів: 1) мотиви віри в основі процесу (тут йдеться про згадану вище совість людини); 2) події, які передували вірі – знання сліпого про Ісуса Христа, що творить численні різноманітні чудесні зцілення; 3) дозрівання віри в процесі безпосереднього спілкування сліпого з Ісусом під час дворазового звернення до нього, як до “останньої надії” на зцілення; 4) похвала Ісусом віри вилікуваного, яка разом із самим чудесним лікуванням послужила закликком

до курсу сліпого за Ісусом, що він і здійснив, ставши його учнем; 5) реакція учнів і свідків на чудесне зцілення, як прояв гідної загальної хвали Богу не тільки за чудо, а й за урок живої віри в Христа-Бога [4, с. 18–29]. Причому перші три етапи цілком логічно об'єднати в один, оскільки вони включають у себе особисте начало й процес формування віри. Ці етапи в житті отримують суспільно значиму ідентифікацію – придбання стану, у якому людина може приносити користь іншим людям завдяки своїй релігійній вірі, звертаючи інших на морально досконалий духовний і життєвий шлях.

Таким чином, віра, як невід'ємна засаднича характеристика релігійної ідентичності, а відтак і кредології, допомагає людині самоствердитися, породжує бажання пошуку чогось вищого, надприродного – досягнення вічності. При цьому саме священні релігійні тексти, зокрема Святе Письмо (Біблія), служать вихідним і фундаментальним джерелом формування феномену релігійної віри, а тому і кредології, що особливо важливо для монотеїстичних авраамічних релігій, у першу чергу для християнства. Якраз Святе Письмо (Біблія) як реальна “священна історія” людства, виступає найвищим виміром, що нормує життя і віру, а також є джерелом для поступального гносеологічного руху “від віри до віри” із врахуванням доктринального досвіду віри, сформульованого в Учительському уряді Католицької церкви. Це допомогло ранній християнській філософії розглядати християнство як джерело істинної філософії, яка, завдяки наявності методологічного зв'язку філософії і богослов'я в питаннях Бога і Логосу, реалізувала зв'язок філософії і віри. На ранньому етапі християнства саме християнська філософія зробила вагомий внесок у раціональне сприйняття Одкровення Божого – основи віри і “преамбули віри”, забезпечивши фундамент богослов'я через підтвердження сумісності Одкровення з людським розумом.

Крім того, віра також проклала шлях вдосконалення релігійної ідентичності, забезпечивши стабільність цього шляху протягом тривалого проміжку часу. Віра проявляється і в синтезі особистих і суспільних рис ідентичності – допомоги як свого ближнього, якої вони бажають і вірять в її отримання, що, як і сам феномен релігійної віри, є невід'ємною складовою самого буття людини, своєрідним дзеркалом, у якому відображається Єдине Вище Начало – Бог-Творець. У середньовічній філософії віра отримала визнання необхідного і вищого способу богопізнання на основі Одкровення Божого – Біблії – головного аксіологічного джерела на шляху пошуку людством раціональних обґрунтувань віри в Бога як основи істинного проникнення в Тайну Бога й віронавчання через поєднання об'єктивної й суб'єктивної віри.

1. Аквінський Т. Компендіум теології / св. Тома Аквінський ; пер. з латин. В. Котусенко, І. Піговської, А. Поляк. – К. : Ін-т релігійних наук св. Томи Аквінського, 2011. – 423 с.
2. Баумейстер А. Біля джерел мислення і буття : Вибрані філософські етюди / Андрій Баумейстер. – К. : Дух і Літера, 2012. – 473 с.
3. Бенедикт XVI. Про віру, любов та Великий Піст / Бенедикт XVI // Католицький вісник. – 2012. – № 20 (545). – С. 1.
4. Боголюбов. Н. Философия религии : в 3 т. / Н. Боголюбов. – К. : Типография Императорского Университета Св. Владимира, 1915. – Т. 1. – Ч. 1-я – историческая. – С. 18–29.
5. Василенко Л. И. Введение в философию религии / Л. И. Василенко. – М. : Изд-во ПСТГУ, 2009. – 326 с.
6. Вшолек С. Рациональность веры / Станислав Вшолек ; пер. с пол. Т. Оболевич. – М. : Библийско-богослов. ин-т св. апостола Андрея, 2005. – 152 с. – (Серия “Богословие и наука”).
7. Галік Т. Християни – сіль Європи? / Томаш Галік // Католицький вісник. – 2012. – № 21 (546). – С. 2–3.
8. Горелов А. Карл Ранер о Боге и человеке / Александр Горелов // Основание веры : Введение в христианское богословие / Карл Ранер ; пер. с нем. – М. : Библийско-богослов. ин-т св. апостола Андрея, 2006. – С. XV–XXI. – (Серия “Современное богословие”).
9. Гренц С. Богословие и богословы XX века / Стенли Гренц, Роджер Ослон ; пер. с англ. О. Розенберг. – Черкассы : Коллоквиум, 2011. – 520 с.

10. Догматична Конституція про Боже об'явлення "Боже Слово" – "Dei Verbum" // Документи Другого Ватиканського Собору : Конституції, декрети, декларації. – Львів : Свічачо, 1996. – С. 311–331.
11. Іван Павло II. Енцикліка "Fides et Ratio" святишого отця Івана Павла II до єпископів Католицької Церкви про співвідношення віри й розуму / Іван Павло II. – К. : Кайрос ; Львів : Свічачо, 2000. – 152 с.
12. Кардинал Равазі Д. Реколекції з папою / Кардинал Джанфранко Равазі [за матеріалами "Радіо Ватикан"] // Католицький вісник. – 2013. – № 5 (554). – 10–17 берез. – С. 11.
13. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви : Христос – наша Пасха. – Львів : Свічачо, 2011. – 336 с.
14. Кияк С. Апологетика. Оборона християнської віри з основами фундаментальної теології / Святослав Кияк. – Івано-Франківськ : Вид-во ІФТКДІ, 1997. – 384 с.
15. Клеман О. Віра і краса. Мистецтво і віра / Олів'є Клеман // Християнин і світ. – 2010. – № 3 (4). – С. 54–57.
16. Климишин І. Збагнути світ і себе в ньому (тим, хто задумується над місцем релігії у своєму світогляді) / Іван Климишин, Ольга Климишин. – Івано-Франківськ : Гостинець, 2004. – 204 с.
17. Козирчук Л. Г. Це було так! Біблія і сучасна наука про походження Всесвіту / Л. Г. Козирчук, С. Л. Гуценко. – Донецьк : Донец. наук.-техн. центр, 2005. – 65 с.
18. Марциновская Д. С. Роль священных текстов в становлении и идентификации феномена веры в христианской религии / Дарина Марциновская // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Философия. Социология. Право. – 2013. – № 2 (145), вып. 23. – С. 247–251.
19. Марциновская Д. Феномен религиозной веры в католицизме: проблемы кредологии : монография / Дарина Марциновская. – Saarbrücken, Deutschland : Verlag LAP LAMBERT Academic Publishing, 2014. – 99 с.
20. Марціновська Д. Філософський та богословсько-релігієзнавчий досвід інтерпретації проблем кредології / Дарина Марціновська // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – 2015. – Вип. 19. – С. 96–103.
21. Напюрковский С. Ц. Як займатися теологією / Станіслав Целестин Напюрковский OFMConv ; пер. з пол. К. Рассудіної – К. : Ін-т релігійних наук св. Томи Аквінського, 2010. – 240 с.
22. Николс Э. Контуры католического богословия / Эйден Николс ; пер. с англ. – М. : Библийско-богословский ин-т св. апостола Андрея, 2009. – 432 с. – (Серия "Современное богословие").
23. Покорны П. Введение в Новый Завет : Обзор литературы и богословия Нового Завета / Петр Покорны, Ульрих Геккель ; пер. с нем. – М. : Изд-во ББИ, 2012. – 798 с. – (Серия "Современная библистика").
24. Рагнер К. Віра / Карл Рагнер // Короткий теологічний словник / Карль Рагнер, Герберт Форгрімлер. – Львів, 1996. – С. 81–87.
25. Ранер К. Основание веры. Введение в христианское богословие / Карл Ранер ; пер. с нем. – М. : Библийско-богослов. ин-т св. Апостола Андрея, 2006. – 662 с. – (Серия "Современное богословие").
26. Ратцингер Й. (Бенедикт XVI). Многообразие религий и единый завет / Йозеф (Бенедикт XVI) Ратцингер ; пер. с нем. – М. : Библийско-богослов. ин-т св. апостола Андрея, 2007. – 130 с. – (Серия "Диалог").
27. Рацінгер Й. (Венедикт XVI). Бог і світ. Таїнства християнської віри : Розмова Петера Зевальда з Йосифом Рацінгером / Йосиф Рацінгер (Венедикт XVI) ; пер. з нім. Н. Лозинської. – Жовква : Місіонер, 2009. – 420 с.
28. Рацінгер Й. (Венедикт XVI). Ісус з Назарету. Кн. друга : Від в'їзду в Єрусалим до Воскресіння / Йосиф Рацінгер (Венедикт XVI) ; пер. з нім. І. Терзової. – Жовква : Місіонер, 2011. – 288 с.
29. Сема Ю. Credo / Ю. Сема // Католицький вісник. – 2010. – № 24 (501). – 26 груд. – С. 12.
30. Тіяр Ж.-М. Р. Вірую всупереч... / Жан-Марі Роже Тіяр ; пер. з італ. І. Варшавської. – К. : Кайрос, 2005. – 136 с.
31. Уейнрайт Д. Для нашого спасення. Два взгляда на миссию Христа / Джеффри Уейнрайт ; пер. с англ. – М. : Библийско-богослов. ин-т св. апостола Андрея, 2009. – 243 с. – (Серия "Современное богословие").
32. Элиаде М. История веры и религиозных идей : в 3 т. Т. 2 : От Гаутамы Будды до триумфа христианства [Электронный ресурс] / Мирча Элиаде ; пер. с англ. Н. Б. Абалаковой, С. Г. Балашовой, Н. Н. Кулаковой и А. А. Старостиной. – М. : Критерион, 2002. – Режим доступа : <http://psylib.org.ua/books/eliad03/>.
33. Benedikt XVI. Die Kirchenväter / Benedikt XVI. – Leipzig : St. Brenno-Verlag, 2008. – 221 S.
34. Gaspari C. Europas Zivilisation lebt von ihren christlichen Wurzeln. Der Abschied vom Glauben untergräbt kulturelle Fundament / Gaspari Christof // Vision 2000. – 2011. – № 3. – S. 4–5.
35. Gruber E. Mein Gottesbuch. Eine Vergewisserung des Glaubens / Elmar Gruber / Geleitwort von Gerhard Gruber. – Freiburg in Breslau : Verlag Herder, 1992. – 240 S.

36. Joseph Ratzinger (Benedikt XVI). Jesus Von Nazareth. Prolog die Kindheitsgeschichten / Joseph Ratzinger (Benedikt XVI). – Freiburg ; Basel ; Wien : Herder, 2012. – 141 S.
37. Kardinál Joseph Ratzinger. Boh a svet. Viera a život dnes / Joseph Kardinál Ratzinger. – Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2005. – 372 s.
38. Krätzl H. Glauben Sie an Gott, Herr Bischof? Was junge Menschen zur Firmung fragen / Helmut Krätzl. – Innsbruck : Tyrolia-Verlag, 2009. – 126 S.
39. Rahner K. Heilige Schrift und Theologie / Karl Rahner // Handbuch theologischer Grundbegriffe / Red. Fries H. – München, 1963. – Bd. 2. – S. 517–525.
40. Wałak B. Edukacja wobec zagubionej tożsamości ucznia / Bógumiła Wałak // Język. Religia. Tożsamość. – Głogów, 2007. – T. 1. – S. 165–171.
41. Z pielgrzymką do Częstochowy. Pamiętniki i wspomnienia. – Olsztyn : Warmińskie wydawnictwo diecezjalne, 1985. – 423 s.

The article examines the billions scientifically, philosophical, theological and religious studies approaches to the interpretation of the phenomenon of religious faith as a source of kredology – the science of religious faith.

Keywords: *the phenomenon of religious belief, kredology, biblical sources of faith, philosophical and theological identity of faith.*

УДК 243: 267

Юлія Рев'юк

РЕЛІГІЙНО-ФІЛОСОФСЬКІ КОНЦЕПТИ ВІЙНИ І МИРУ В КАТОЛИЦИЗМІ ТА ПРАВОСЛАВ'І

Стаття присвячена аналізу концептів війни і миру з позицій католицизму та православ'я. Розглянуто підходи до визначення даних понять та наповнення їх змістом з точки зору індивідуальних і суспільних позицій, морально-етичних установок, цілей і цінностей, що трансформувались від минулого до сьогодення під впливом різноманітних обставин.

Ключові слова: *війна, мир, концепція “справедливої війни”, пацифізм.*

Основні позиції християн (католиків і православних) щодо війни і миру представляють науковий інтерес з позиції двох головних обставин: по-перше, заклалися загальні принципи сприйняття дійсності, що супроводжується європейськими цивілізаційними тенденціями. Із цієї позиції ідейне коріння найбільш авторитетних інтерпретацій війни і миру можна знайти в основних концепціях католицизму та православ'я. По-друге, ставлення до цих основних концептів завжди було важливим елементом християнського світобачення. Тому, зважаючи на події сьогодення: теракти, війни, важливо окреслити загальні підходи до розуміння категорій війни і миру.

Проблемами концептів війни і миру, зокрема ідеєю пацифізму, займалися О. Бородін, А. Карашев та ін. Ідея “справедливої війни” висвітлена у працях Р. Кухарчука, а визначення онтологічного змісту понять знаходимо в численних роботах К. Семчинського.

Важливість збереження миру на планеті є надзвичайно актуальною темою. Будь-яка людина, яка загляне у свою душу й свій розум, підтвердить, що зберегти мир іноді нелегко навіть у собі, не те що у відносинах між людьми (навіть близькими), а тим більше між країнами. Наслідком цього процесу є конфлікти або, в гіршому випадку, війни. Війна – складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням протиріч між державами, народами, національними й соціальними групами з переходом до застосування засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їхніми збройними силами. Це специфічна форма вияву соціальних відносин, у якій домінує збройна боротьба як продовження політики, що підпорядковує своїм цілям усі сфери суспільного життя. Як правило, війна характеризується крайньою колективною агресією та руйнуваннями [2].